

Les

Bedankt voor het downloaden van dit artikel.
De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

nt2@uitgeverijboom.nl
redactie@tijdschriftles.nl

Taal én vakinhoud op de ISK

KIK: een succesvolle combinatie

Docenten van de Internationale Schakelklassen (ISK) moeten hun leerlingen klaarstomen voor een passend vervolgtraject binnen het reguliere vervolgonderwijs. Dat is een pittige klus: in korte tijd moeten de leerlingen een flinke dosis Nederlands leren, kennismaken met de taal van verschillende vakken én over schoolse vaardigheden beschikken. Enkel de NT2-lessen zijn niet genoeg. Ook bij de zaakvakken is de inhoud van het vak idealiter gekoppeld aan taalverwerving.

De ISK-leerlijnen¹ bieden onderwijsprogramma's met ruimte voor zaak- en praktijkvakken. Hoe zorg je ervoor dat je ook in je vaklessen oog hebt voor taalvaardigheid? Tot nog toe was er geen lesmateriaal voor de ISK waarin zowel aan NT2 als aan de vakinhoud wordt gewerkt. Voorziet de nieuwe methode KIK in de lacune?

In dit artikel de ontwikkelaars over de achtergronden van KIK; op pagina 58 vindt u gebruikerservaringen van de docenten Fleur van der Sloot en Daan de Graaf.

Werken met leerroutes

Om doelgericht en effectief leerlingen voor te bereiden op instroom in het regulier onderwijs worden in de ISK drie leerroutes onderscheiden. Aan elke route zijn verschillende uitstroomprofielen gekoppeld. Per uitstroomprofiel is aangegeven welke streefdoelen NT2 de ISK-leerling moet behalen voor een goede doorstroom. Zo moet een leerling die doorstroomt naar vmbo kader² kunnen overleggen met andere leerlingen in een samenwerkingsopdracht en een leerling die doorstroomt naar een mbo 2-opleiding moet vragen kunnen stellen aan een collega op de stageplek over de instructie van de werkopdracht. Deze streefdoelen hebben betrekking op talige vaardigheden; daarnaast moeten de leerlingen natuurlijk kennismaken met verschillende vakken en is er aandacht voor de ontwikkeling van schoolse vaardigheden.

Voor elke route geldt dat er in de eerste fase van de ISK veel aandacht wordt besteed aan tweedetaalverwerving: de leerling maakt kennis met de dagelijkse taalgebruikssituaties in het Nederlands en krijgt veel NT2-lessen. Taallessen worden gekoppeld aan een praktische en herkenbare inhoud en gaan over het hier en nu. Op die manier kunnen de leerlingen zich na verloop van tijd binnen en buiten de school redden in het Nederlands.

Taallessen worden gekoppeld aan een praktische en herkenbare inhoud

Het uitstroomprofiel in beeld

Afhankelijk van de leerroute en de vorderingen start de leerling na ongeveer een jaar (soms ook eerder) met de tweede fase. In deze periode wordt er uiteraard nog steeds gewerkt aan de taalontwikkeling, maar de aandacht verschuift nu naar de taalsituaties die passen bij het uitstroomprofiel. De inhoud van het vervolgonderwijs staat centraal: de leerlingen krijgen vakken gericht op doorstroom. Welke vakken dat zijn, hangt af van de route die de leerling volgt. Voor een leerling die uitstroomt naar vmbo kader of de havo kan dat maatschappijleer, geschiedenis of biologie zijn. Voor een leerling die straks uitstroomt naar het mbo draait het vooral om kennismaking met praktijkvakken (techniek, zorg, handel et cetera) én loopbaanoriëntatie.

Daarnaast is er in de tweede fase ook aandacht voor schoolse vaardigheden, denk aan leren samenwerken, aantekeningen maken, vragen stellen als je iets niet begrijpt et cetera. Idealiter is er in het onderwijsprogramma ook volop aandacht voor strategieën om je voor-

Leerlijnen ISK

Binnen de leerlijnen worden drie leerroutes onderscheiden; daaraan zijn in totaal acht uitstroomprofielen gekoppeld. Na de verlengde intake worden ISK-leerlingen in een passende leerroute geplaatst. Analfabete leerlingen of andersalfabeten worden eerst gealfabetiseerd voordat ze in een leerroute worden geplaatst.

- **Route 1** bereidt voor op doorstroom naar inburgering, werk of praktijkonderwijs.
- **Route 2** bereidt voor op doorstroom naar mbo entree, mbo 2 of vmbo basis.
- **Route 3** bereidt voor op doorstroom naar mbo 3/4, hbo, vmbo kader/gl/t of havo/vwo.

denschat uit te breiden en voor zelfstandig werken. Deze vaardigheden hebben de leerlingen voor een succesvolle doorstroom naar het vo en mbo hard nodig. Het is de kunst om al deze aspecten geïntegreerd aan bod te laten komen: hoe laat je je leerlingen taal leren aan de hand van vakinhoud? Zo leren de leerlingen dat ze tijdens alle vakken (deels autonoom) aan hun taalvaardigheid kunnen werken. Want in het reguliere onderwijs zijn er geen aparte NT2-lessen meer, maar moet de taalontwikkeling natuurlijk wel doorgaan.

Breng de inhoud dichtbij

In de tweede fase heeft iedere leerroute een eigen invulling van het onderwijsprogramma. Toch is er een aantal gemeenschappelijke uitgangspunten te benoemen:

- Maak gebruik van de inhoud en de context van het **vervolgonderwijs** (vo en mbo): kies passende teksten, instructies en opdrachten et cetera. Het is belangrijk dat de leerlingen hier al in de ISK kennis mee maken.
- Besteed aandacht aan **relevante woordenschat**, zoals schooltaalwoorden en algemene vaktaalwoorden, en maak leerlingen bewust van het belang van het leren van nieuwe woorden én hun eigen rol daarbij.
- Werk aan een **actieve studiehouding** van de leerling, denk aan vragen durven stellen, hulp vragen, zelfstandig huiswerk kunnen maken et cetera.

Taal leren aan de hand van vakinhoud

Hoe pak je dat nou concreet aan als vakdocent op de ISK? Hoe kun je aan de hand van de inhoud van het vak werken aan taal? En hoe kan de NT2-docent materialen uit de zaakvakken gebruiken om te werken aan taal? Wat is een goede manier om leerlingen te begeleiden bij het leren van belangrijke nieuwe woorden zodat ze straks autonome woordleiders zijn? In **Kennis in de Klas (KIK) Mens & Maatschappij** hebben we concreet invulling gegeven aan deze uitgangspunten: de

KIK in het kort

Kennis in de Klas besteedt aandacht aan taal en vak-kennis. Voorjaar 2020 verscheen het eerste deel: **KIK Mens & Maatschappij**. In dit deel maken de leerlingen kennis met thema's zoals het vormen van een mening, duurzaamheid en de Nederlandse democratie. Daarnaast krijgen de leerlingen onmisbare schooltaalwoorden aangereikt en algemene vaktaalwoorden die horen bij het domein Mens & Maatschappij. De leerlingen oefenen binnen de online omgeving met taal en vakinhoud. Elke les wordt vervolgens in het werkboek afgesloten met een actieve taak. Hier kunnen de leerlingen de inhoud en daarmee de belangrijke woorden direct in de praktijk brengen. Het werkboek bevat daarnaast een woordenschrift met woordleertips voor de leerlingen. KIK Mens & Maatschappij bevat voldoende lesmateriaal voor een complete invulling van een zaakvak in de tweede fase. Voor de docent is er een uitgebreide algemene handleiding en een praktische handleiding bij het werkboek; zowel de NT2-docent als de vakdocent kan hiermee uit de voeten.

leerling maakt op een overzichtelijke manier kennis met allerlei vaardigheden die van belang zijn in het regulier onderwijs en de docent krijgt didactische handvatten om de leerlingen hier op een gestructureerde manier bij te begeleiden. De methode geeft handvatten om taalontwikkelen te werken in de vaklessen en is een introductie op het zaakvakonderwijs in het regulier onderwijs.

- **Werk met concrete leerdoelen.** Het is belangrijk dat leerlingen grip hebben op hun eigen leerproces: wat kunnen ze al, waarin willen ze zich verder ontwikkelen en wat hebben ze daarvoor nodig? Je kunt de leerlingen hierin begeleiden door te werken met concrete leerdoelen waarin je taal en inhoud combineert: **Ik kan mijn mening geven over acties voor klimaat of Ik kan een blog schrijven over een culturele gewoonte.** Op die manier weet de leerling wat er van hem verwacht wordt en kan hij daar op reflecteren.
- **Werk aan woordenschat.** Kies de doelwoorden van je les zorgvuldig: is dit woord nuttig om te leren? Heeft de leerling dit woord nodig in het vervolgonderwijs, komt het vaak voor in schoolboekteksten of andere teksten van het vak? Zorg voor een goede combinatie van woorden: kies niet alleen vaktermen, zoals **de lava** of **het magma** bij aardrijkskunde, maar kies vooral schooltaalwoorden (**circa, toenemen**) en algemene vaktaalwoorden (**vloeibaar, de vulkaan**). Zorg dat de leerling aan de slag gaat met deze woorden. Ze komen natuurlijk aan bod in de uitleg van de docent of de teksten. Daarnaast moet de leerling ge-

stimuleerd worden om de woorden te herhalen en zelf te gebruiken in de opdrachten. Aan de hand van tips voor zowel de leerling als de docent kunnen de leerlingen actief met belangrijke woorden aan de slag gaan. Ze kunnen daarnaast een woordenschrift bijhouden om grip te krijgen op hun eigen woordleerproces. Zo breiden ze de kennis van belangrijke woorden stap voor stap uit.

KIK MENS EN MAATSCHAPPIJ WERKBOEK 160 WOORDENSCHRIFT

Tip van Saïd | Een woord onthouden gaat nooit in één keer. Je moet het woord vaak gebruiken.
Je leert een woord pas goed kennen als je het vaak gebruikt. Het helpt als je een zin maakt het met woord.
Kijk nog eens naar de woorden in je woordenlijst. Met welke woorden kun je al een zin maken?

Hoofdstuk 3 | Les 1 - Nederlanders op vakantie

	Woorden	Vertaling/omschrijving	Woorden die erbij horen	Een zin met het woord
☆☆☆	bovendien			
☆☆☆	favoriet			
☆☆☆	helft, de			
☆☆☆	in elk geval			
☆☆☆	kwart, een kwart			
☆☆☆	populair			
☆☆☆	stelling, de			
☆☆☆	te maken hebben met			

- **Werk aan leesvaardigheid en geef actieve taken.** ISK-leerlingen moeten in het regulier onderwijs kunnen omgaan met schoolboekteksten en andere informatiebronnen zoals krantenartikelen of websites. Het

is daarom belangrijk dat de leerlingen oefenen met verschillende typen teksten én met verschillende manieren van lezen. Soms moeten ze een tekst zoekend lezen, soms juist intensief. Die verschillende manieren van lezen kan de docent modelen: zo kan de leerling eerst de kunst afkijken en het vervolgens zelf proberen. Na het lezen van de tekst volgt een actieve taak, zodat de leerlingen de inhoud van de tekst direct actief verwerken en er ruimte is om na te denken en te praten over de inhoud van de tekst. Voorbeelden van actieve taken zijn een één-minuut-spreekbeurt geven over de kern van de tekst of de informatie verwerken in een infographic. Zowel de NT2-docent als de vakdocent kan op deze manier met de teksten aan de slag.

- **Werk aan schoolse vaardigheden.** Lezen de leerlingen een tekst over geschiedenis? Laat ze daar dan een samenvatting van schrijven aan de hand van een stappenplan. En kijken ze een filmpje van Schooltv over klimaatverandering? Laat ze dan aantekeningen maken, debatteren of presenteren. Deze schoolse vaardigheden zijn vaak nog onbekend voor de leerling. Reik daarom uitlegblokjes aan zodat ze op een laagdrempelige manier kennismaken met dit soort activiteiten. Ook kunnen leerlingen aan de hand van rubrics hun vorderingen met betrekking tot bijvoorbeeld samenwerken in kaart brengen.

Wat is een samenvatting?

In een samenvatting staat de belangrijkste informatie uit een tekst of filmpje.

- Er staan geen details: kleine extra stukjes informatie. In een samenvatting zijn details niet belangrijk: alleen de belangrijke dingen worden genoemd.
- Je schrijft geen zinnen over uit de originele tekst, maar je maakt je eigen zinnen.

Wanneer maak je een samenvatting?

Je maakt een samenvatting ...

- als je belangrijke informatie uit de tekst moet leren, bijvoorbeeld voor een toets.
- als je de informatie goed wilt onthouden.
- als je snel aan iemand anders wilt laten zien waar de tekst over gaat.

Door aandacht te besteden aan deze vaardigheden maken leerlingen op verschillende manieren kennis met Mens & Maatschappij, leren ze doelgericht omgaan met uitbreiding van hun woordenschat en hebben ze een aantal instrumenten in handen die ze ook bij andere vakken in het regulier onderwijs kunnen inzetten.

Lies Alons

Anne Marije de Goeijen

Lies Alons is directeur onderwijs van het Instituut voor Taalonderzoek en Taalonderwijs Amsterdam (ITTA UvA BV). Ze was betrokken bij de ontwikkeling van de LOWAN-leerlijnen.

Correspondentie: lies.alons@itta.uva.nl

Anne Marije de Goeijen is werkzaam als adviseur bij de marktgroep Onderwijs van het ITTA.

Correspondentie: annemarije.degoeijen@itta.uva.nl

Noten

1. Meer informatie over onderwijsprogramma's en didactische aanpak bij de verschillende leerroutes, zie <https://www.lowan.nl/vo/leerlijnen/>.
2. Het **vmbo** (voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs) is secundair onderwijs en kent verschillende leerwegen: basis (niveau 1), kader (niveau 2) en theoretisch (niveau 3).

